

4. 2. 2004

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Reforma justice nebo reforma soudců?

Podle mého nejlepšího vědomí a svědomí to však jsou právě soudci samotní, kteří činí systém takový, jaký je, oplývající neprůhledností, neprůchodností a takřka absolutním formalismem. Jsem nezvratně přesvědčena o tom, že problém v osobách soudců je konstituován již v samotném způsobu, jak jsou soudci vybíráni. Podle naší platné právní úpravy o tom, kdo bude či nebude soudcem, rozhodují podle mých znalostí prakticky dva lidé postupem, který není navíc nikde v žádném zákonu ustanoven.

V současné době se stále častěji diskutuje otázka reformy soudnictví. Co je důvodem toho, že práce soudců je nejen širokou veřejností, ale i odbornými kruhy vnímána jako nedostatečná, pomalá, nespolehlivá a nevypočitatelná?? Důvody se shledávají různé. Nedostatek administrativních pracovníků soudů, nedostatek technického a zejména počítačového vybavení soudů, nedostatek soudních místností i kancelářských prostor soudů. Kupodivu snad žádná kritika nesměřuje k soudcům samotným. Ti jsou většinou prezentováni jako oběti výše popsaných poměrů, na jejichž základě jsou nespravedlivě nařknuti ze všech nedostatků, kterými soudy trpí.

Podle mého nejlepšího vědomí a svědomí to však jsou právě soudci samotní, kteří činí systém takový, jaký je, oplývající neprůhledností, neprůchodností a takřka absolutním formalismem. Jsem nezvratně přesvědčena o tom, že problém v osobách soudců je konstituován již v samotném způsobu, jak jsou soudci vybíráni. Podle naší platné právní úpravy o tom, kdo bude či nebude soudcem, rozhodují podle mých znalostí prakticky dva lidé postupem, který není navíc nikde v žádném zákonu ustanoven. (viz ust. § 60 a §§ 109 - 116 zák. o soudech a soudcích [6/2002 Sb.](#)) Těmito dvěma lidmi jsou dva psychologové, pověřeni Ministerstvem spravedlnosti k testování budoucích kandidátů soudcovských stolců. Jim je na základě blíže neznámých pravidel svěřeno do ruky prakticky veškeré rozhodování o tom, jak bude v následujících letech vypadat naše justice. Na tomto místě je třeba říci, že nepřekonatelnou překážkou jsou psychologické testy pro cca 90% uchazečů o pozici justičního čekatele.

Na roli psychologů a jejich takřka neomezenou moc nad soudci a tím i nad aplikací zákonů naší země jsem si vzpomněla, když jsem pročítala stanoviska a studie jistého PhDr. Zdeňka Vojtíška, pracovníka Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, odborného asistenta katedry psychosociálních věd Husitské teologické fakulty UK. Ten opakovaně ve svých pracích poukazyval na obdobnost postavení psychoterapie a nových náboženských hnutí, zejména scientologie. Upozorňoval na podobné mocenské postavení psychoterapeuta a vůdce těch hnutí, která se obvykle nazývají sektářská, na možný vznik závislosti klienta jak na psychologovi, tak na náboženském guru. I když psycholog nemá totéž postavení jako psychoterapeut, moci, která byla dvěma osobám pravděpodobně rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti svěřena, se děším.

Navíc jsem naprosto neochvějně přesvědčena o tom, že na základě testů určit u člověka, který ledva opustil školní škamny, celoživotní způsobilost vynášet soudy nad druhými lidmi, je mimo možnosti kohokoliv - včetně toho nejlepšího a nejfundovanějšího psychologa. Důvodem pochopitelně je, že člověk se v průběhu svého života vyvíjí a navíc je neodvratně tvarován systémem, o jehož soukolích a zrádnostech mu v době skládání testů není naprosto nic známo. Právě o tom tvarování bych také ráda řekla pár slov. Soudy a soudci jsou uzavřený systém, do něhož dle mých vědomostí pronikají nové trendy jen velmi, velmi obtížně. Justiční čekatelé přebírají praktiky a postoje soudců, s nimiž se dostávají do styku. Ačkoliv z hlediska svého postavení jsou tak zvaně nezávislí, nabývají jak soudci tak po nich justiční čekatelé postavení de facto státních zaměstnanců se stálým platovým postupem, u kterých by se vskutku musely zatřást i skály, aby došlo k otřesu i jejich platů. Pokud se právě teď urazilo 99,9 % soudců, kteří se náhodou k tomuto textu dostali, odkazují je na nápadnou podobnost

jejich boje za třinácté, eventuelně čtrnácté platy s kterýmkoliv odborovým hnutím, železničáři počínaje přes zemědělce a lékaři ve státních službách konče.

Abych zestručnila závěr, ke kterému jsem na základě výše naznačených úvah došla: pokud se budou soudci ustavovat způsobem popsáným výše a jejich hlavním personálním zdrojem budou justiční čekatelé, nelze se mého nejhlubšího přesvědčení dočkat naprosto jakékoliv změny. Abych nebyla nařknuta z kritiky bez nabízení alternativních východisek, dovolím si poodhrnout záclonu praxe jmenování soudců v zemích, kde bychom snad mohli získat jistou inspiraci. Vskutku pozoruhodný se mi jeví systém panující v Anglii.

Velká Británie je rozdělena na několik jurisdikčních okruhů, kde platí obvykle poněkud jiné zákony. Princip způsobu jmenování soudců se však shoduje ve všech. Úhelným kamenem tohoto systému je fakt, že na britské půdě o justičního čekatele nezakopnete – tato funkce tam totiž neexistuje.

VŠICHNI soudci jsou jmenováni královnou na návrh Lorda Chancellora (ministra spravedlnosti) – to se jedná o soudce prvoinstanční a odvolacích soudů nebo premiéra – od „vrchních“ soudů až po tak zvané „law lords“, tedy soudce zasedající v House of Lords. Do prvního stupně soudců – tedy distrikt a circuit judges – je možno být jmenován POUZE na základě předchozí advokátní praxe po splnění jisté kvalifikace a poté, co uchazeč splní i jisté pensum praxe. K otázce kvalifikace je třeba předeslat, že ne všichni advokáti mohou v Británii zastupovat u všech soudů. Od „High Courts“ – tedy zhruba od odvolacích soudů – mohou zastupovat advokáti pouze s určitými zkouškami, kterých pochopitelně dosahují vlastním přičiněním a na vlastní náklady. Soudcové okresních soudů (district and circuit judges) jsou jmenováni z řad advokátů (solicitorů), kteří mají alespoň sedmiletou právní praxi.

Soudci odvolacího soudu (High court) mohou být jmenováni advokáti, kteří mají kvalifikaci zastupovat před tímto soudem a alespoň desetiletou právní praxi nebo soudci z nižších soudů, kteří jsou ve funkci nižších soudců alespoň dva roky. Soudcové „Court of Appeal“, nejbližší přirovnatelnému k vrchnímu soudu mohou být jmenováni ze soudců odvolacího soudu nebo z řad advokátů, kteří mají alespoň deset let oprávnění u Vrchního soudu zastupovat. Soudcové nejvyššího soudu (The Supreme Court) a svým způsobem obdoby našeho Ústavního soudu (s přihlédnutím ovšem ke skutečnosti, že Británie žádnou Ústavu nemá a tudíž nemůže mít ani Ústavní soud, nicméně soud obsahem práce tomu zřejmě odpovídající nejbližše), Law Lords z House of Lords, jsou pak jmenováni již pouze z řad soudců.

Vzhledem k rozdělení anglické soudní soustavy na trestní a občansko-právní, případně na soudy soudící záležitosti rodinně právní je výše popsané schéma dosti zjednodušující, avšak jedno je z něj naprosto zřetelné: Soudci jsou primárně vybíráni z řad advokátů, kteří se mohou na vypsaná volná místa přihlásit do výběrového řízení, organizovaného Lordem Chancellorem, tedy ministrem spravedlnosti či premiérem – to dle druhu soudu, ke kterému se hlásí. Podle dostupných informací také komise k účelu výběru soudců zřízené mohou také samy vyzvat renomované právníky, aby přijali soudcovské místo. Nejnižší věk, ve kterém je možno zasednout na soudcovskou stolicí je 30 let, počítáme-li do 23 let dokončení universitního vzdělání a následných nejnižších povinných sedm let praxe. To je potěšitelné zjištění, neboť alespoň v něčem se s mnoha set lety prověřenou praxí Anglie shodujeme. Dále však již zřetelně vyplouvají na povrch nevýhody našeho systému. Předně, náš systém není otevřený. Zcela paradoxně pouze na nejvyšší příčce našeho soudního systému lze „naskočit“ z nesoudcovské pozice, a touto příčkou je Ústavní soud. Jistě, i z řad advokátů či státních zástupců byla v uplynulých letech jmenována řada soudců, ale ve srovnání se standardním postupem to je mizivé procento. Jediný odkaz, který dává tušit, že takovýto postup je možný, cudně skrývají ta ustanovení zákona o soudech a soudcích, ve kterých je uvedeno, že za justiční zkoušky je též možno uznat zkoušky advokátské, exekutorské, notářské nebo zkoušky státního zástupce. Samotný způsob, jakým se zástupci těchto právnických profesí propracují k soudcovským stolcům, zůstává veřejnosti skryt. Pokud jsem se snažila do tajů a pravidel těchto jmenování proniknout, dopátrala jsem se k pouze velmi všeobecné formulaci, že to je „o osobních vztazích“: v souvislosti s konstituováním naší justice velmi neuspokojivá odpověď. Přednosti poskytnuté tím, že soudce prošel praxí advokáta, jsou zřejmé na první pohled. Protože minimálně sedm let sám každý soudce nejdříve se systémem justice

bojoval a zároveň se snažil prosadit oprávněné zájmy svých klientů, těžko bude ve svých rozhodnutích preferovat formalistické prvky před skutečným rozhodováním v meritu věci. Základní ekonomické kategorie mu budou známy s ohledem na to, že sám býval „osobou samostatně výdělečně činnou“, bude na rozdíl od převážné většiny našich soudců schopen se orientovat i třeba v tajích účetnictví. Slušivým bonbonkem na dortu této konstrukce je pár milionů ušetřených ve státním rozpočtu na platy justičních čekatelů a všechny další náklady s jejich existencí spojené. Hlavní důvod pro skutečné zamyšlení se nad možností aplikovat tento systém i u nás je však bezesporu protikorupční charakter jmenování soudců, zejména do vyšších soudcovských pozic. Lze důvodně předpokládat, že advokát po dvaceti letech provozování svojí praxe má vyřešené základní existenční problémy a plat soudce není motivačním faktorem pro to, že se soudcem chce stát. Má svoje jméno a často je soudu, kde se o soudcovské křeslo uchází, velmi dobře znám. Na soudcovské křeslo přichází se zájmem pomítnout svoji nabytou životní filosofii do praxe z jiného úhlu pohledu a najít čas i na filosofické závěry, ke kterým jej jeho dosavadní praxe přivedla. Je otrlý vůči nadřizeným a jakýmkoliv tlakům, kterými by se snad mohla projevovat nějaká když ne závislost, tak dejme tomu nerezistence vůči okolním názorovým proudům. Lze si snad přát soudce lepšího, než by byl takovýto? Závěrem mi ještě dovoluňte vzpomenout knížky, která prošla rukama snad všem studentům práv, budoucím advokátům i soudcům. Je to „Teorie práva“ od prof. JUDr. Jiřího Boguszaka DrSc. Mimo mnoha jiných moudrých vět je v ní uvedeno: „Podmínkou soudcovské nezávislosti je vázanost soudní mocí zákonem jako aktem moci zákonodárné, vyjadřující většinovou vůli. Jinak by dělba moci a rovnováha mezi mocí zákonodárnou a mocí soudní zvrátila v převahu moci na straně justice a demokratický právní stát by konvertoval v justiční stát.“ Za situace, kdy pouze 41% rozhodnutí prvoinstančních soudů zůstává nezměněno, domnívám se, že je třeba si tuto údajně ryze teoretickou větu se vši naléhavostí znovu a znovu připomínat. Je třeba hledat nové a neotřelé způsoby řešení situace v české justici a přemýšlet i nad takovými možnostmi, jako jsou naznačeny v tomto článku. Jistě, jedná se svým způsobem o řešení velmi radikální a v našich poměrech neortodoxní. Nic jiného však, předpokládám, ani soudci ani advokáti od pisatelky těchto řádků neočekávají, takže svoji úlohu píchnout do nelibého a nepopulárního snad autorka splnila. Teď jde ještě o to zvážit, aby, až odezní první vlny nevole, zda by nestálo za to se nad idejemi zde obsaženými zamyslet seriózně a s vidinou fungující a spravedlivé justice je nezačít přetvářet do malé, úplně nepatrné novelky zákona o soudech a soudcích.....

JUDr. Klára Veselá Samková, advokátka

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [V čem Nejvyšší soud selhává a proč by mu to advokáti měli říct](#)
- [Legalizace podpisu osoby, která nemůže číst nebo psát](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 16.: Náhrada škody ve stavebnictví](#)
- [Koncernové řízení kybernetické bezpečnosti - I. část](#)
- [Ochrana oznamovatelů - reflexe zkušeností ohledně příslušné osoby](#)
- [K nákladům exekuce při soudním prodeji zástavy](#)
- [Limity rozhodování ve společenství vlastníků jednotek: výbor vs. shromáždění](#)
- [Klamavá reklama](#)
- [Koncentrace řízení a kdy je čas na poučení](#)
- [Zadávání veřejných zakázek na Slovensku z pohledu dodavatele - vybrané odlišnosti od české právní úpravy](#)
- [Neplatnost vydědění a její důsledky](#)